

STAVOVI UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE O INKLUZIVNOM CILJU

Rasim TOBUDIĆ

U prošlosti, ne tako davno, sve do šezdesetih godina, vladalo je mišljenje o perfekciji društva, porodice... Na primjer, ako je defektna osoba u mojoj porodici, ona ugrožava sliku moje porodice, narušava i sliku jednog grada..., naroda. Zato su ove osobe slali daleko iz porodice, u drugi grad, na drugi kraj države (sakriti ih).

Tako su, ustvari, udaljavali defekt (ono što narušava) i nastojali u društvu ponovo ići ka perfekciji.

Trebalo je da prođe mnogo vremena, pa da se počne razvijati pozitivan stav društvu prema ovim osobama. Na primjer, ako niko ne treba moju pomoć, ja ostajem izoliran. Potreba za pomoći stvara odnose. Hendikepirane osobe prouzrokuju solidarnost među onima koji se osjećaju normalnim.

Stav društva prema defektnoj, hendikepiranoj djeci se mijenjao kroz decenije:

– Šezdesetih godina XX stoljeća je prevladavao **medicinski model**: Razvijaju se specijalne škole i specijalne službe za ovu djecu, i to sve na jednom mjestu, u jednom centru. Djeca se izdvajaju iz porodice. U upotrebi je termin: defektna djeca; razvojno ometena djeca.¹

– Sedamdesetih godina je bio zastupljen **model deficita**: Smatralo se da kod ove djece postoji deficit, tj. šteta koja se ne može promijeniti. U središtu je oštećenje. Čine se pokušaji da se ono umanjí. U upotrebi je termin: hendikepirana djeca; djeca ometena u razvoju.²

– Devedesetih godina je prihvaćen **socijalni model**: Dijete je u centru i preostale sposobnosti njegove. Hoće li se preostale sposobnosti razviti, zavisi od okoline, koja je često diskrimi-

naciona. U upotrebi je termin: djeca s posebnim potrebama.

Tako se došlo do saznanja da i terminološko označavanje djece koja na neki način odstupaju od *normalnog* razvoja odražava stav društva prema njima te da na neki način može doprinosti njihovoj društvenoj stigmatizaciji i segregaciji.

U našim uslovima se i danas izdvajaju djeca s posebnim potrebama u specijalne odgojno-obrazovne ustanove. Specijalne škole i specijalni razredi su postali dio odgojno-obrazovnog sistema.

Ovakav način rada ne odražava se negativno samo na razvoj djece s posebnim potrebama, već i na razvoj ostalih osoba. Jedni drugima smo postali nepoznati, jer nas razdvojenost mistificira i potiče predrasude jednih prema drugima.

U posljednje vrijeme, u svijetu i kod nas, sve više prevladava mišljenje da ovu djecu treba uključivati u redovne škole. Naime, manji broj djece s posebnim potrebama je već uključen u redovne osnovne škole (problemi ponašanja, traumatizirana djeca, talentirana djeca...). Međutim, moguće je i veći broj ove djece uključiti u redovne škole (lahko mentalno retardirana, slušno i govorno oštećena djeca i do određenog stepena djeca s tjelesnim nedostacima), ako se stvore određene pretpostavke: materijalne, kadrovske, tehničke.

Inkluzija ne znači samo uključivanje djece s posebnim potrebama u redovne škole. Mada, kad ovaj termin objašnjavamo djeci, zadržavamo se samo na ovome. Ona podrazumijeva razvoj čitavog odgojno-obrazovnog sistema i

šanse za bolje učenje svih. Dakle, nije riječ samo o tome postoje li specijalne osnovne škole i tzv. redovne osnovne škole. Suština je u odgojno-obrazovnom sistemu danas, gdje imamo i *normalnu* i specijalnu osnovnu školu... Iz toga proizlazi da imamo i *normalnu* i *specijalnu* djecu!

Kad govorimo o inkluziji, naglasak stavljamo na prepreke koje djeca imaju u učenju. One, kako vidimo, ne moraju biti zavisne samo od djeteta, već i od okruženja.

Zato mi ukazujemo da su sva djeca u osnovnoj školi različita. Želimo ukazati na tu različitost, ali ne kao na problem, već kao na bogatstvo.

Želimo ukazati da **sva** djeca u osnovnoj školi nailaze na prepreke u učenju.

Zato, kad je riječ o djeci (s posebnim potrebama) u osnovnoj školi, postavljamo četiri pitanja:

1. Ko ima prepreke u učenju?
2. Koje su to prepreke?
3. Kako ih svesti na minimum?
4. Koje resurse za podršku imamo u učenju

za otklanjanje tih prepreka?

Ponekad ih možemo naći na začeđujućim mjestima. Možda postoje među učenicima u redovnoj školi, ali ih mi ne vidimo.

Odgovore na ova pitanja vrlo često dobijamo od stručnih i kompetentnih osoba, nastavnika, pedagoga, psihologa i općenito odraslih. Djecu nikad niko ništa ne pitalo!

Da bismo proširili svoja saznanja i našli odgovore na neka od ovih pitanja, odlučili smo se na istraživački rad.

Istraživanje je provedeno među učenicima Osnovne škole *Jala* u Tuzli.

Ispitali smo 185 učenika, što čini gotovo jednu trećinu svih učenika ove škole.

Koristili smo upitnik koji je posebno pripremljen za tu svrhu. Izradio ga je autor ovog rada i nalazi se u prilogu.

Uzorak ispitanika koji je u ovom istraživanju upotrijebljen ne daje nam za pravo da izvodimo općevažeće zaključke, ali se rezultati mogu generalizirati na osnovni skup, tj. skup učenika Osnovne škole *Jala* u Tuzli.

Naime, u projektiranju ovog istraživanja, mislili smo da bi rezultati bili vjerodostojniji kad bi bio obuhvaćen veći broj škola. Ustvari,

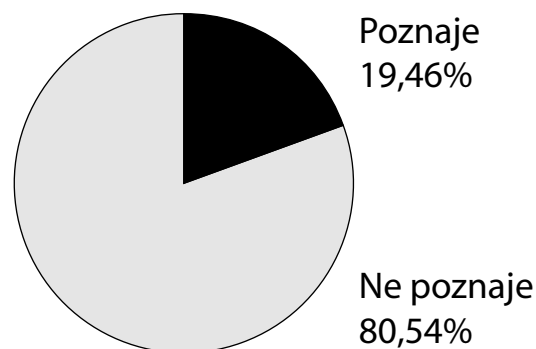
i dalje tako mislimo, ali mi danas nemamo mišljenje učenika iz većeg broja škola, jer nije bilo vremena za dobijanje odobrenja za ulazak anketara u druge škole.

Svakako bi bilo dobro da ovaj rad dopune i odgovori učenika iz većeg broja škola.

REZULTATI I INTERPRETACIJA

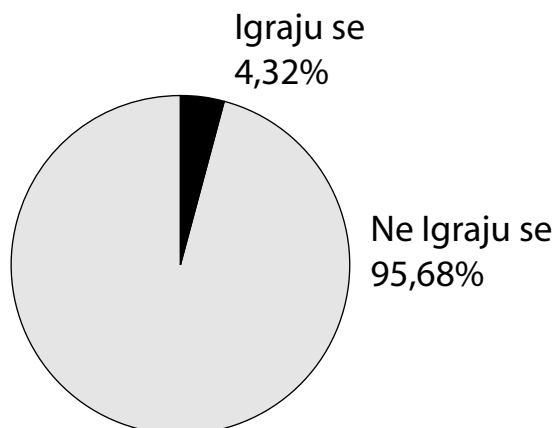
SOCIJALNI ODNOSI DJECE

1. Koliko učenika poznaje (ne poznaje) djecu s posebnim potrebama?

Nepunih 20% učenika izjavljuje da poznaje susjeda, druga ili rođaka koji ima posebne potrebe. Može se zaključiti da u svakom odjeljenju ove škole ima bar jedan učenik koji ima iskustva i susrete sa ovom djecom. Smatramo da su ova poznanstva veoma važna za dalji razvoj zdravih međusobnih odnosa između ove djece.

2. Koliko učenika se igra (ne igra) sa djecom koja imaju posebne potrebe?

Zaista nas je iznenadio podatak da se samo 4,32% učenika igra sa djecom koja imaju posebne potrebe! U prethodnom pitanju, mnogo veći broj učenika 8 (četiri puta više) kaže da poznaje ovu djecu:

“Imam druga, ali se ne igram s njim”.

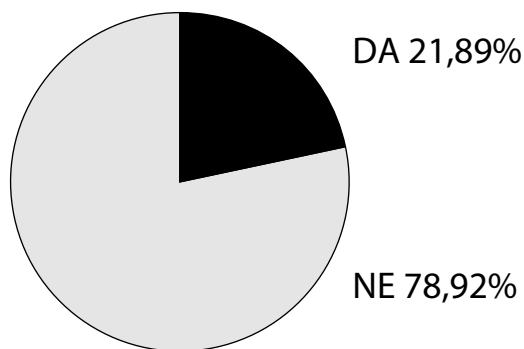
“Imam rođaka, ali se ne igram s njim”.

“Imam poznanika, ali se ne igram s njim”.

Zašto? Djeca s posebnim potrebama idu u drugu školu. Gotovo ih uvijek prati odrasla osoba. Izdvojeni u školi, izdvojeni u porodici, izdvojeni i u igri s vršnjacima.

Pitanje koje se nameće: Kako teče proces socijalizacije ove djece kad su uvijek u društvu sa sebi sličnim?

3. Ima li u tvojoj školi djece s posebnim potrebama?

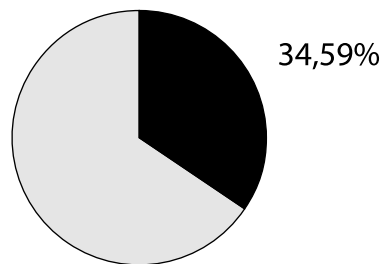
Malo više od petine učenika, 21,89%, kažu da u njihovoj školi ima djece s posebnim potrebama. Gotovo isti broj učenika je odgovorio i na pitanje da ima poznanika, druga ili rođaka među ovom djecom. Može se reći da je ovaj broj znatno veći ako uzmemo u obzir i mišljenje nastavnika iz jednog ranijeg istraživanja da u školi ima djece s posebnim potrebama. To su učenici koji imaju:

- poteškoće u učenju,
- govorne poteškoće,
- učenici s ratnom traumom,
- problem ponašanja,
- talentirani učenici.

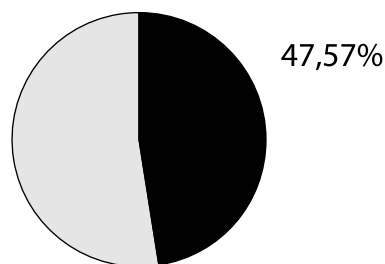
Za dalje istraživanje, ovo je važan podatak, jer govori da učenici poznaju međusobne različitosti, tj. da prepoznaju učenike koji imaju posebne potrebe.

Pitanje br. 4, ocjena djece:

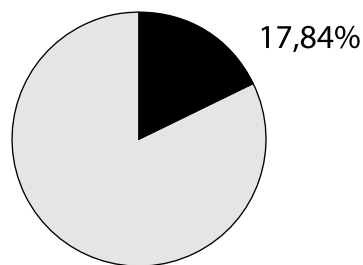
a) Bilo bi dobro da u mom odjeljenju ima učenika s posebnim potrebama: 34,5%.

b) Ne bi bilo dobro: 47,57%.

c) Mene je strah biti u blizini te djece: 17,84%.

Gotovo 35% učenika kaže da bi bilo dobro da u njegovom odjeljenju bude djece s posebnim potrebama. To učvršćuje naše uvjerenje da treba nastaviti s realizacijom inkluzivnog obrazovanja.

Procenat od 2% učenika navodi da ne bi bilo dobro da u njegovom odjeljenju ima djece s posebnim potrebama. I oni učenici koji su ranije izjavili da imaju rođaka s posebnim potrebama, kažu da ne bi bilo dobro.

Veliki procent (17,84%) učenika kaže: “Mene je strah biti u blizini te djece!” Zabrinjava podatak da su i oni učenici koji su u pitanju br. 3 odgovorili da u njihovom odjeljenju sad ima djece s posebnim potrebama, u ovom pitanju

odgovorili da ih je strah biti u njihovoj blizini.

Zato, prije potpune realizacije inkluzivnog obrazovanja, ne smijemo zaboraviti pripremu učenika osnovnih škola za susret, učenje i druženje sa ovom djecom.

5. Koje učenike s posebnim potrebama bi prihvatio (ne bi prihvatio) u svom odjeljenju?

Prihvata		Učenici s posebnim potrebama	Ne prihvata	
Rang	%		Rang	%
1.	97,84	Talentirani učenici	9	2,16
2.	80,54	Poteškoće u učenju	8	19,46
3.	74,05	Govorni problemi	7	25,94
4.	60,54	Nagluhi učenici	6	39,46
5.	57,84	Uč. s ratnom traumom	5	42,16
6.	51,35	Slabovidni učenici	4	48,65
7.	50,27	Fizička oštećenja	3	49,73
8.	20,54	Mentalna oštećenja	2	79,46
9.	14,60	Problemi u ponašanju	1	85,40

Tabela br. 1. Prihvatanje (neprihvatanje) inkluzivnog obrazovanja

Talentirani učenici su oduvijek (i danas su) među učenicima osnovne škole. Učenici ih prihvataju u najvećem broju. Međutim, potrebno je objasniti i dokazivati ovim učenicima da se i među djecom u specijalnoj osnovnoj školi nalaze talentirana djeca.

Poteškoće u učenju i govorne probleme, također prihvataju, ali kao da nam poručuju da i u njihovom obrazovanju treba nešto mijenjati. Među njima, govorne probleme, kažu, imaju učenici koji mucaju. Oni su simpatici. Potrebno ih je samo malo duže čekati dok odgovaraju.

Više od 50% učenika prihvaća nagluhe i slabovidne učenike. Štaviše, oni nude i rješenje. Ovi učenici *samo* trebaju sjediti u prvim klupama.

Može se reći da najviše saznanja učenici osnovne škole imaju o traumatiziranoj djeci. Je li natpolovično prihvatanje ovih učenika znak nerazumijevanja ovih poteškoća?

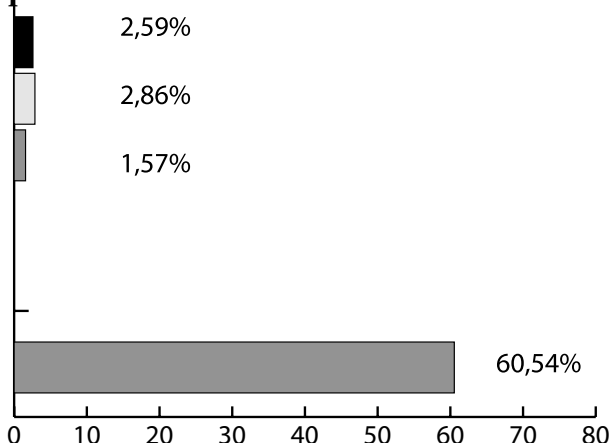
"Djecu s fizičkim oštećenjima nije moguće prihvatiti u naše odjeljenje, jer se oni ne mogu u

mojoj školi popeti uz stepenice!" Izgleda da ove učenike najviše plaši fizičko oštećenje, jer su ratna i poslijeratna ranjavanja posvuda vidljiva.

Izrazito neprihvatanje ispitanici su pokazali prema učenicima koji imaju problema u ponašanju i koji su mentalno oštećeni.

Kao da učenici bolje od nas nastavnika primjećuju da upravo njima u odjeljenju najviše smetaju učenici problematičnog ponašanja. Oni govore kako nastavnici isuviše mnogo vremena troše u radu sa ovim učenicima na času. Zato malo vremena ostaje za učenje svih drugih ili za rad sa onim učenicima koji *ne proizvode* probleme.

6. Učenike koji imaju posebne potrebe, prihvatio bi:

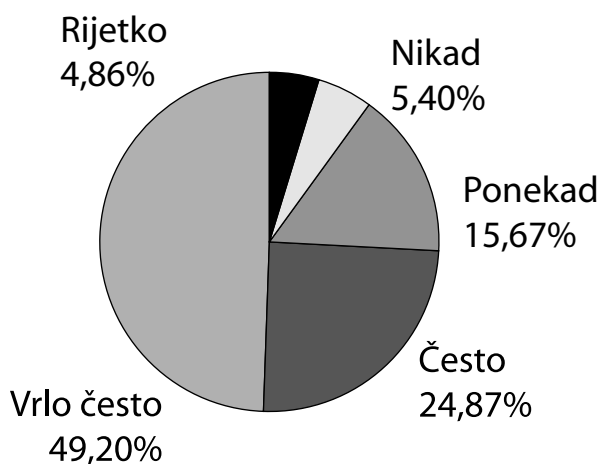
- da idemo na izlet: 2,59%,
- da zajedno učimo: 2,86%,
- da sjedi sa mnom: 1,57%,
- u odjeljenju: 60,54%.

I pored prihvatanja ovih učenika u svom odjeljenju, veoma mali broj (nepunih 2%) prihvatilo bi da zajedno sjede u istoj klupi. Nešto veći, ali još uvijek zanemarljiv broj je onih koji bi učili s njima ili išli zajedno na izlete.

Ovi podaci govore da su neophodne organizirane pripreme učenika za prihvatanje djece s posebnim potrebama.

7. Ako bi u mom odjeljenju bilo učenika s posebnim potrebama, ja bih im pomogao kad zatreba:

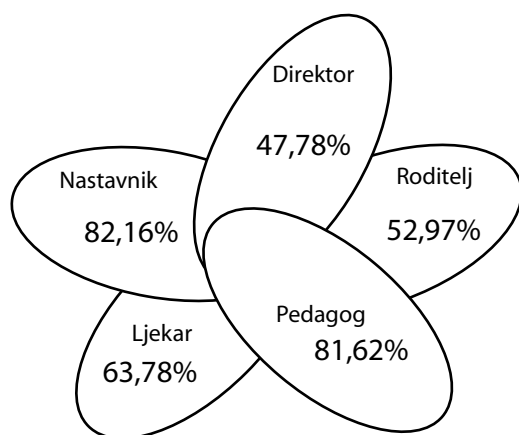
- Rijetko: 4,86%,
- Nikad: 5,40%,

Vrlo često: 49,20%,
Ponekad: 15,67%,
Često: 24,87%.

Učenici su se izjasnili da bi, ukoliko zatreba, pružili pomoć ovoj djeci. Među njima su i oni koji su ranije izjavili da ih ova djeca plaše. Zanimljiv je broj onih koji to ne bi učinili.

8. Pored tvoje pomoći, ko bi još u školi trebao pomoći ovoj djeci?

Direktor: 47,78%,
Nastavnik: 82,16%,
Roditelj: 52,97%,
Ljekar: 63,78%,
Pedagog: 81,62%.

Orkestrirana podrška djeci koja imaju posebne potrebe

Učenici su mogli odabrati sve ponuđene odgovore. Najviše pomoći trebalo bi da pruže nastavnici, a najmanje direktor škole. Jedan

učenik kaže: "Uključiti sve one koji misle da se ta djeca mogu popraviti".

Da bi odgovorili ovim sasvim razumljivim zahtjevima, i nastavnici se moraju pripremiti za ovaj rad. I djeca misle da nastavnika ne treba prepustiti samom sebi da se sam bori.

9. Kad bi u mom odjeljenju bilo učenika s posebnim potrebama, neki učenici bi ih zadirivali:

Da 97%, ne 3%.

Jedan učenik kaže: "Sto posto ne bi, zato što pola razreda ne bi to dozvolilo".

Veliki procent odgovora "da" ne znači da bi ovu djecu ovako veliki broj učenika zadirivao! Veliki broj učenika samo pretpostavlja da bi se to dogodilo. I ovo pitanje valja dalje istraživati. Široko je polje dječijih zadirivanja. Mogu li neka od njih djelovati i pozitivno?

10. Ako misliš da bi ih neki učenici zadirivali, šta predlažeš da se to ne događa?

Poučno djeluje bogatstvo učeničkih prijedloga. Odgovore smo sistematizirali na sljedeći način:

I. DJECA NUDE SVESRDNU POMOĆ

- Ti učenici imaju pravo pohađati redovnu školu.
- Ja bih mu pomogla, jer je prijatelj najveće blago.
- Bila bih na njegovoj strani.
- Rekla bih mu: "Ne izazivaj ga, jer se i tebi može to desiti".
- Ja bih se potukao s ovim što ih dira.
- Da napravimo stražu na vratima da se ne bi to desilo.
- Opametiti ih... valjda bi se tad opametili.
- Ne bi bilo fer da zadiruju takve učenike.
- Ja bih opomenuo cijelu školu da se to ne smije.
- Zamislimo kako bi nama bilo da smo na njihovom mjestu.

– Ja predlažem onima što ih zadirkuju da ih više vole.

II. DJECA NUDE POMOĆ SAMO NEKIM UČENICIMA

- Pomogao bih samo onome ko ima probleme sa znanjem.
- Predlažem da neko zaštiti tu djecu.
- Da učiteljica bude uz njih.
- Najbolje da se za to pobrinu nastavnici, direktor, pedagog.

III. DJECA TRAŽE DA SE IZVRŠI PRIPREMA UČENIKA ZA PRIHVAT OVE DJECE

- Da se svi upoznaju da tu ima takav učenik i da se objasni djeci šta je to.
- Da se prvo učenici tog odjeljenja upoznaju sa vrstom poteškoća koju ima taj učenik.
- Da se organizira neki čas kako bi se učenici upoznali s nedostatkom i shvatili njihovu nimalo lahku situaciju.
- To bi trebali riješiti nastavnici ili napraviti poseban razred za njih.

IV. DJECA PREDLAŽU IZDVAJANJE OVIH UČENIKA

- Neka idu u specijalnu školu, tamo ih niko neće zadirzivati.
- Bolje bi bilo da takva djeca ne budu s onima koji ih zadirkuju.
- Ja bih da ovih dječaci ne idu u istu školu sa mnom.
- Bolje bi bilo da takva djeca budu zajedno s djecom kakva su oni.
- Ne bi bilo dobro da su sa mnom u odjeljenju, ali voljela bih da se i njima ispuni njihova želja.
- Trebalo bi ovu djecu staviti na mjesto bolesnika.
- Ja predlažem da ih roditelji odvedu kod ljekara i da ih izliječe.

OD DJEČIJH PORUKA KA ZAKLJUČCIMA

Jedan učenik kaže: "Ti učenici imaju pravo pohađati redovnu školu". Mi dodajemo: Sva ljudska bića, iako različita, imaju istu vrstu osnovnih potreba koje moraju zadovoljiti da

bi se osjećali ispunjenim. Osjećaj pripadnosti grupi djece je osnovna potreba.

Učenici zahtijevaju da se svakome djetetu daju jednake šanse za razvoj.

Učenici traže: "Da se prvo učenici tog odjeljenja upoznaju sa vrstom poteškoća koju ima taj učenik..." To je zahtjev koji mi odrasli iskazujemo na sljedeći način:

Potrebno je uraditi program prihvata djece s posebnim potrebama u redovne osnovne škole. Program da obuhvati, pored priprema učitelja i roditelja, i pripremu učenika. Taj program da obuhvati:

Upoznavanje učenika u redovnoj školi sa osobom NN koja je: slabovidna, nagluha, koja ima tjelesno oštećenje, koja teže uči i koja teško kontrolira emocije.

Učenici svojim odgovorima pokazuju želju da se prevlada društveno izdvajanje i izoliranost djece s posebnim potrebama.

Priprema učenika za inkluzivno obrazovanje mora trajati duže, jer su djeca *navikla* na odvojenu školu. Istina, navikavanje na zajedništvo mora potrajati i u procesu inkluzije. Međutim, ako ove pripreme ne budu urađene, pojavit će se nedostaci inkluzije u većem stepenu nego nedostaci odvojenog školovanja.

Učenici pokazuju da su spremni promijeniti svoj način rada i pravila vrijednosti kako bi omogućili djeci s posebnim potrebama da sa njima sudjeluju u odgojno-obrazovnom radu.

Učenici u velikom broju prihvataju djecu s posebnim potrebama da se zajedno obrazuju u istoj školi, u istom odjeljenju. To znači da veliki broj djece s posebnim potrebama može, umjesto specijalne ići, u redovne razrede. Naime, među djecom s posebnim potrebama postoje oni s lakšim ili blažim teškoćama i oni s težim teškoćama u razvoju. To uviđaju i učenici. Kao da nam poručuju: Razumna inkluzija dolazi u obzir samo kod učenika s lakšim teškoćama. Za teže teškoće, kako kaže jedan učenik, bolje bi bilo da takva djeca budu zajedno sa djecom kakvi su oni.

Osnovni princip humane pedagogije polazi od toga da su ljudske razlike normalne i da, shodno tome, učenje mora biti prilagođeno potrebama djeteta.

Upućivanje djece u specijalne osnovne

škole ili specijalne razrede i odjeljenja trebalo bi biti primjenjivano samo u slučajevima gdje se jasno može pokazati da obrazovanje u redovnim razredima ne može zadovoljiti obrazovne i socijalne potrebe djeteta.

Zato specijalne osnovne škole ne treba ukinuti. One mogu i dalje pružati obrazovanje relativno malom broju djece koja ne mogu biti adekvatno obrazovana u redovnim razredima. U ovoj školi učenici su se izjasnili da bi to odvojeno obrazovanje trebalo biti za djecu koja pokazuju problem s ponašanjem i za djecu s mentalnim poremećajima.

"Mene je **strah** odgovaraju neki učenici!" Drugi predlažu i rješenja za prevladavanje straha, pa kažu: "Da se organizira neki čas kako bi se učenici upoznali s nedostatkom i shvatili nimalo lahku situaciju te djece".

"Toj djeci treba pomoći, ne rastužiti ih", predlaže jedan učenik. Djeca nemaju razvijen rječnik. Nemaju razvijenu vještinu artikuliranja misli i osjećanja. Zato ne mogu verbalizirati emocije. Osjetljiv nastavnik će pomoći djeci u izražavanju osjećanja.

"Ja predlažem onima koji ih zadirkuju da ih više vole", navodi jedan učenik. Većina učenika nam kaže da nemaju dovoljno iskustva iz igre i druženja sa djecom koja imaju posebne potrebe. Zato se događa da učenici doživljavaju ovu djecu onako kako ona djeluju na njih u datom trenutku. Inkluzivno obrazovanje će u tom smislu doprinijeti razvoju empatije.

Kao da su prestali druženje, komunikacije i igra među učenicima koji pohađaju osnovnu školu i specijalnu osnovnu školu. ("Nisam se igrao: 95,69%.)

Kako oplemeniti ovo područje rada u inkluzivnom obrazovanju? Na ovo pitanje još nemamo odgovore. Hoćemo li čekati realizaciju

inkluzivnog obrazovanja, pa u njenom procesu uspostavljati odnose saradnje?

"Ja predlažem... da se napravi poseban razred za njih", kaže jedan učenik. Mi, odrasli, ovakav način organizacije rada nazivamo djelimična inkluzija. Zašto da ne? To znači upravo to – da djeca s posebnim potrebama idu u posebna odjeljenja u redovnoj školi i tamo izučavaju dio programskih sadržaja, a preostali dio rade zajedno.

Iskustva učenika nam govore da inkluziju moraju pratiti određene pretpostavke. Jedno od njih je povoljna psihološka klima u odjeljenju, u školi. To znači da i među nastavnicima i među učenicima postoji želja i htijenje za prihvatanje djece s posebnim potrebama. Učenici danas to iskazuju riječima: "Mene je strah biti u blizini te djece". Sve dok kod učenika postoji osjećanje straha, inkluzija neće imati uspjeha.

Ukoliko ne izvršimo pripreme učenika, i svih ostalih u školi, dogodit će se manje-više ono što smo imali u školama prije otvaranja specijalnih osnovnih škola, a to je da djeca s posebnim potrebama sjede u posljednjim klupama u odjeljenju i sama fizički prisustvuju odgojno-obrazovnom procesu! **m**

Napomena: Na narednim stranicama kao prilog donosimo uzorak upitnika kojeg je sastavio autor teksta).

Bilješke

¹Enciklopedijski rječnik pedagogije, MH, Zagreb, 1963., str. 141.

²Pedagoška enciklopedija, grupa autora (u redakciji dr. Nikola Potkonjak i dr. Pero Šimleša), 1980. tom I, str. 131.

Stavovi učenika osnovne škole o inkluzivnom obrazovanju Pedagoška služba škole

Dragi učenici,

Pored redovne osnovne škole, u koju vi idete, postoje i specijalne osnovne škole. Tako, na primjer:

– specijalna osnovna škola za mentalno retardiranu djecu, tj. djecu koja teško uče ili imaju fizička oštećenja,

– specijalna osnovna škola za djecu koja imaju govorne probleme i probleme sa sluhom,

– specijalna osnovna škola za slabovidnu djecu.

Za ovu djecu koja pohađaju specijalnu osnovnu školu kažemo da su to djeca sa posebnim potrebama.

Pored njih, posebne potrebe imaju i djeca koja imaju probleme u ponašanju, ratne traume, talentirana djeca itd.

Ovim upitnikom želimo saznati vaše mišljenje i odgovoriti na pitanje: Bi li bilo dobro i ovu djecu s posebnim potrebama upisati u redovnu školu, pa da, tako, zajedno učite?

Na pitanje odgovorite zaokruživanjem ili izrazite svoje mišljenje odgovaranjem na tzv. otvorena pitanja.

Naziv vaše škole je: _____

Tvoje ime i prezime je: _____

Koji si razred i odjeljenje: _____

1. Navedi ime djeteta, tvog poznanika, susjeda, druga ili rođaka koji ima posebne potrebe:

_____ /ako ne poznaješ stavi crtu/

2. Jesi li se posljednje sedmice igrao sa nekim djetetom koji ima posebne potrebe?

A) Igrao sam se i to sa: _____ /navedi ime/

B) Nisam se igrao

3. Ima li u tvojoj školi djece s posebnim potrebama?

A) Da B) Ne

4. Označi odgovor koji se na tebe odnosi:

A) Bilo bi dobro da u mom odjeljenju ima takvih učenika.

B) Ne bi bilo dobro.

C) Mene je strah biti u blizini te djece.

5. Koje učenike s posebnim potrebama bi prihvatio (ne bi prihvatila) u svom odjeljenju?

Stavi znak X u odgovorajuću rubriku.

Prihvatam:

Mentalno oštećeni

Fizička oštećenja

Poteškoća u učenju

Govorni problemi

Ne prihvatam:

Nagluhi učenici
 Slabovidni učenici
 Uč. s ratnom traumom
 Problemi u ponašanju
 Talentirani učenici

6. Učenika koji ima posebne potrebe... (zaokruži)

- a) Prihvatio bih u školi da bude u istom odjeljenju.
- b) Prihvatio bih da sjedi sa mnom u klupi.
- c) Prihvatio bih da zajedno sa mnom uči.
- d) Prihvatio bih da zajedno idemo na izlete.

7. Ako bi u mom odjeljenju bilo učenika s posebnim potrebama, ja bih im pomogao kad zatreba:

Vrlo često Često Ponekad Rijetko Nikad

8. Pored tvoje pomoći, ko bi još u školi trebao pomoći ovoj djeci?

Direktor Nastavnici Pedagog Roditelji Ljekar

9. Kad bi u mom odjeljenju bilo učenika s posebnim potrebama, neki učenici bi ih zadirkivali:

Da Ne

10. Ako misliš da bi ih neki učenici zadirkivali, šta predlažeš da se to ne događa?

Hvala što si iskreno odgovorio na pitanja!

Upitnik uradio: Rasim Tobudić, 2001. godine
 (Autor je pedagog Osnovne škole *Jala* u Tuzli)

Summary

Rasim Tobudić

OPINIONS OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS ON INCLUSIVE EDUCATION

Since recently there has been a widespread assertion that the children with special needs should be included in regular elementary schooling. With this in mind, the author of the following article:

- Demonstrates how societal attitudes toward those children started to evolve in the 1960s, and continue to change through the time;

- Attempts to seek the answers to the following four questions:

Who has difficulties learning?

What sorts of obstacles those children face?

What to do to reduce those obstacles to a minimum?

What resources do we have available to remove those obstacles?

The answers to those questions can sometimes be found in peculiar places. The author of this article has found them among the students of a regular elementary school. The author has designed the student's questionnaire with ten questions. He has received very interesting answers that we similar, or, in some cases, even more appropriate than those offered by adults. The children have expressed the desire for overcoming societal separation and isolation of children with special needs. They have demanded that every child is given an equal opportunity for its development. They have demonstrated readiness to alter their working methods in order to enable the children with special needs to join them in the process of upbringing and learning.

موجز

راسم توبوديتش

مواقف تلاميذ المدرسة الابتدائية من التعليم الشمولي

إن الفكرة القائلة بضرورة إلحاق الأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة بالمدارس الابتدائية النظامية، تسود في الفترة الأخيرة عندنا وفي مختلف أنحاء العالم. وانطلاقاً من هذه الفرضية يقدم كاتب هذا المقال الآتي: تنبئها بأن المجتمع، منذ ستينيات القرن العشرين، وعبر عقود عديدة، قد غير موقفه تجاه هؤلاء الأطفال: محاولة للإجابة عن أربعة أسئلة "أساسية وهي: من الذين يعانون من عقبات في التعليم؟ ما طبيعة هذه العقبات؟ كيف يمكن تقليصها إلى أدنى درجة ممكنة؟ ما الإمكانيات التي نملكها لتخطي هذه العقبات؟ إن الأجوبة عن هذه الأسئلة، توجد أحياناً في أماكن مدهشة. فقد وجد كاتب هذا المقال تلك الأجوبة عند تلاميذ المدارس الابتدائية النظامية، حيث أعد استطلاعاً للرأي اشتمل على عشرة أسئلة، وبعد أن قدمه لهم، حصل على أجوبة مثيرة ومنتشابهة جداً. وفي بعض الحالات كانت أجوبة التلاميذ أفضل من أجوبة الكبار. لقد أبدى التلاميذ في أجوبتهم رغبتهم بأن يتم تجاوز التقسيم والعزل الاجتماعي للأطفال ذوي الاحتياجات الخاصة، وطالبوا بمنح جميع الأطفال أياً كانوا فرصاً متساوية للنمو، مبدئين استعدادهم